

HOFJESKRANT

NIEUWSBRIEF VAN DE STICHTING LANDELIJK HOFJESBERAAD

nummer 15, maart 2005

INFORMATIE

Het doel van de Stichting Landelijk Hofjesberaad (LHB), zoals dit in de statuten staat geschreven, is *het behouden en versterken van de (woon)functie van hofjes*. De middelen om dit doel te verwezenlijken zijn onder andere *het bieden van mogelijkheden van overleg aan instellingen die hofjes beheren en ook het verspreiden van kennis over hofjes en over het beheer hiervan*.

De waarde van statuten is dat zij een prachtig middel zijn zodra er problemen zijn. Dan vormen zij de leidraad om tot een verantwoorde oplossing te komen en recht te doen aan de indertijd geformuleerde uitgangspunten. Zolang "alles" naar behoren en kennelijke verwachting verloopt, kijkt er eigenlijk geen mens naar.

In de afgelopen periode had ik met diverse mensen, die in een wijder verband bij hofjes betrokken zijn, een aantal gesprekken. Mede hierdoor heb ik mij afgevraagd of vanuit het bestuur niet nog meer te melden valt over het verspreiden van kennis over, met name het beheer. Hiermee kon worden recht gedaan aan wat bij het oprichten van de Stichting afgesproken was.

Op heel veel plaatsen, zoals in bibliotheken en op Internet, is goede en bruikbare informatie te vinden, die van belang kan zijn voor uw inspanningen om uw hofje in zo goed mogelijke conditie te houden.

Internet is een zeer grote bron van informatie. Ik noem allereerst onze eigen website, die u vast al vele malen heeft bekeken. In de lijst van aangesloten hofjes zien we regelmatig de mogelijkheid "door te klikken" naar de website van dat hof. Daar vindt u informatie over het betreffende monument, het bestuur evenals activiteiten en eventuele openingstijden.

Grote landelijke organisaties hebben hun eigen website en ook daar is veel goede en praktische (organisatorische) informatie te vinden.

Het is de moeite waard eens te kijken op de website van: Nationaal Contact Monumenten

(www.stichtingncm.nl). Hier vindt u onder andere aankondigingen van (regionale) studiedagen, waarvoor u zich desgewenst kunt opgeven. Deze studiedagen hebben zeer uiteenlopende onderwerpen, en het kan zijn dat er een bij is waarvoor u belangstelling heeft.

Andere websites, die ook de moeite waard zijn om eens te bezoeken, zijn bijvoorbeeld:

- www.monumentenwacht.nl
- www.erfgoedhuis.nl
- www.monumenten.nl (een site van onder andere de Rijksdienst voor de Monumentenzorg)

Toen ik deze websites bezocht ging er een wereld voor mij open. Op allerlei technisch gebied is er wel iets te vinden dat van pas kan komen: van vochtbestrijding, informatie over voegen van stenen tot allerlei andere nuttige zaken. Bij elk van deze sites zijn ook mogelijkheden boeken of brochures te bestellen.

Tenslotte wil ik u wijzen op

- monumenten.com/epoque: hier vindt u, onder andere, een soort "Gouden Gids" van bedrijven die zich met onderhoud bezig houden.
- de Restauratiebeurs (te vinden op Internet onder deze naam) welke eind mei 2005 in Den Bosch wordt gehouden.

Het bestuur hoopt met deze zeer beperkte opsomming, u een summier beeld te hebben gegeven van mogelijkheden om nadere informatie te vinden.

Wij zullen op korte termijn beslissen of en zo ja welke websites een link zullen krijgen met die van LHB.

Mocht u nog andere informatie hebben van bovenstaande aard, deel deze met ons en dus ook met uw collega bestuurders. U kunt uw kennis kwijt op ons email-adres (info@hofjesberaad.nl). Op die manier hoop ik dat ook het LHB haar functie van informatiebron kan blijven vervullen.

M.D. van den Briel, voorzitter

VERDER IN DIT NUMMER:

- WAT GEBEURDE ER IN 2004?
- HOFJE VAN AERDEN
- HET PROVENHUIS VAN NORDINGEN

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

LANDELIJK HOFJESBERAAD

De Stichting Landelijk Hofjesberaad is bedacht op 8 april 1997 en daadwerkelijk opgericht op 4 juni 1997.

BESTUURSSAMENSTELLING

Drs M.D. van den Briel, voorzitter (020 - 620 28 39)
Jhr. G.G. Witsen Elias, secretaris (058 - 212 95 91)
Dhr. C.S. Hoekema, 1e penningmeester
(0229 - 21 60 16 / 06 - 53 85 94 52)
Dhr. O.J. Tromp, 2e penningmeester (071 - 515 51 88)
Mw. E.C.M. Elzenga-Duynstee, lid (0174 - 64 11 98)
Drs J.M. Poldermans, lid (023 - 532 85 19)
Dr W.J.H. Verwers, lid (033 - 253 74 61)

HOFJESKRANT

De Hofjeskrant is voor geïnteresseerden op aanvraag beschikbaar. Bestuursleden van de aangesloten hofjes krijgen de krant automatisch op hun thuisadres.

SECRETARIAAT

Stichting Landelijk Hofjesberaad
Vooruitgangstraat 167, 2032 RK Haarlem
Het secretariaat is tijdens kantooruren te bereiken op
023 - 5400644, fax 023 - 5402434,
e-mailadres: tekstinv@euronet.nl
Contactpersoon: Joke Slootheer
www.hofjesberaad.nl

AANMELDING NIEUWE LEDEN

Voor meer informatie over het Landelijk Beraad en/of de mogelijkheden voor aansluiting bij het beraad kunt u zich richten tot Joke Slootheer.

Natuurlijk zijn wij ook zeer geïnteresseerd in uw reactie op de Hofjeskrant. Belt of mailt u gerust, ook als u een actieve bijdrage wilt leveren aan het werk van de stichting.

COLOFON

REDACTIE: J.M. Poldermans, W.J.H. Verwers
VORMGEVING: Tekst in Vorm, Joke Slootheer
DRUK: van Kesteren & de Rooy, Haarlem

VOORJAARSVERGADERING

Op zaterdag 9 april 2005 wordt de jaarlijkse voorjaarsvergadering van het Landelijk Hofjesberaad gehouden in de Lokhorstkerk, Pieterskerkkoorsteeg 1, Leiden. Wij zijn daar te gast in het kerkgebouw van de Doopsgezinde-Remonstrantse Gemeente.

Na de ontvangst vanaf 10.30 uur wordt het ochtendprogramma gevuld door de heer H.A.G. van de Ven, die een lezing zal houden getiteld: *Houtaantasting... een monumentenzorg* over populaire misvattingen omtrent houtwormen en zwamaantasting en hun aanpak in historische gebou-

wen. De spreker is verbonden aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist.

's Middags wordt er na de lunch een stadswandeling georganiseerd langs enkele hofjes en een bezoek aan de Leidse Burcht. De bijeenkomst eindigt om 16.30 uur. Zoals gebruikelijk bij de voorjaarsvergadering worden de partners tijdens de ochtend verrast op een alternatief programma.

De uitnodiging voor deze bijeenkomst heeft u inmiddels ontvangen.

BELEID HUURCOMMISSIES

In de afgelopen jaren hebben huurcommissies veel geschillen over de huren van monumenten beslecht. In de praktijk zijn er zo allerlei verschillen in beleid opgetreden, zowel bij de huurcommissies als bij de rechtspraak.

Teneinde aan die beleidsverschillen een einde te maken is door de gezamenlijke huurcommissies een algemene beleidsnotitie voor monumenten opgesteld. Daarin is het Monumentenbeleid van de huurcommissies vastgelegd, dat vanaf 1 januari 2003 van kracht is.

C.S. Hoekema, penningmeester van het LHB, heeft een samenvatting van deze beleidsnotitie gemaakt. Die is te lezen op onze website: www.hofjesberaad.nl onder "Huurinfo".

Voor vragen of opmerkingen kunt u zich wenden tot de heer Hoekema (tel. 0229-216016).

E-mailen naar info@hofjesberaad.nl is ook mogelijk.

(advertenties)

Liefde voor historie

Restauratie
Renovatie
Funderingsherstel
Nieuwbouw
Verbouw
Onderhoud

Kamerlingh Onneslaan 40
1097 DH Amsterdam
Tel: 020-6930905
Fax: 020-6924113
E-mail: scheurer@wirehub.nl

WAT GEBEURDE ER IN 2004?

Jaarverslag van het Landelijk Hofjesberaad

Het Landelijk Hofjesberaad of, zoals de voorzitter het in de Hofjeskrant nr. 11 van maart 2003 noemde, "het bindende element voor een bijzondere woonvorm," hield ook dit jaar weer twee bijeenkomsten. Op 17 april, tijdens de voorjaarsvergadering, was het Landelijk Hofjesberaad de gast van de Haagse Vereniging van 1854.

De Vereniging kreeg bij de viering van haar 150-jarig bestaan het predikaat "Koninklijk" waarmee wij haar ook langs deze weg nogmaals van harte gelukwensen.

VOORJAARSVERGADERING

De voorzitter van de "Haagse Hofjes", mr. Sinnighe Damsté, hield een betoog over "Hofjes en sociale woningbouw" (Hierover werd uitvoerig bericht in de Hofjeskrant nr. 13 van maart 2004). Vervolgens sprak drs. H. Bronkhorst over ouderenhuisvesting. Zijn voordracht, met de titel "Alleen voor oudere dames?," richtte zich op het wooncomplex "De Toonladder" in Almere. De derde spreker was drs. P. van Oosten die, in het kader van begeleid wonen, over het Hilmanhof te Amsterdam sprak. De laatste twee lezingen zijn nader toegelicht in de Hofjeskrant nr. 14 van oktober 2004.

Aan de voorjaarsvergadering namen 46 personen met hun partners deel, vertegenwoordigend 26 Hofjes. Voor de partners was een apart programma georganiseerd.

Tevens was aanwezig mevrouw Jelleke Veenendaal, lid van de Tweede Kamer voor de VVD, die belangstelling toonde voor onze pogingen vrijstelling te krij-

gen van de Onroerend Zaken Belasting (OZB) voor hofjes met een monumentaal karakter.

Na afloop van de lunch werden de aanwezigen langs een aantal Haagse Hofjes geleid, wat weer tot interessante discussies en vergelijkingen leidde.

NAJAARSVERGADERING

Als vervolg op de inleiding over de "Toonladder" in het voorjaar genoot het Hofjesberaad in Almere tijdens de najaarsvergadering op 6 november de gastvrijheid van deze woningcorporatie. Mevrouw drs. Jennemie Stoelhorst van het Nationaal Contact Monumenten (NCM) hield een betoog met als onderwerp "Monument onbekend maakt monument onbemind."

Nadien kregen de aanwezigen een buitengewoon interessante rondleiding door de gebouwen en over het terrein van de "Toonladder" waaruit bleek dat de diverse zorgbehoeften - van zelfstandig wonen tot intensieve zorg - op een overzichtelijke wijze zijn gerangschikt. Het complex staat landelijk en zelfs mondiaal model voor deze vormen van ouderen bewoning.

De najaarsvergadering werd bezocht door 37 deelnemers, vertegenwoordigend 23 hofjes. Voor de najaarsvergadering werden geen partners uitgenodigd. Ook deze bijeenkomst werd bijgewoond door mevrouw Veenendaal. Over de OZB-zaak heeft zij inmiddels een gesprek gehad met minister Zalm, maar deze ziet voorlopig nog veel beren op de weg. Wij zijn haar erkentelijk dat onze hofjes-problematiek door haar inzet ook tot de Haagse politiek is doorgedrongen.

ADMINISTRATIE, SECRETARIAAT EN FINANCIËN

Het overnemen van de ledenadministratie en van het secretariaat door het bureau van mevr. J. Slootheer heeft naar verwachting tot een bezuiniging geleid. Gesteld kan worden dat er dit jaar een sluitende rekening en dito begroting kan worden gepresenteerd, zodat van de uiteraard zeer gewaardeerde garantie van het RC Maagdenhuis te Amsterdam geen gebruik zal worden gemaakt.

Llewellyn's Almhouses, Wells. Gesticht in de 17e eeuw voor 12 vrouwen. In een lokale kerk staat een monumnt voor stichter, een weldoener voor de stad.

EUROPESE CONTACTEN

Dat het Hofjesberaad nu daadwerkelijk de grens over zou gaan is misschien wat overdreven, maar er zijn wel goede contacten gelegd. Al eerder legde de voorzitter contact met bestuurders van de Begijnhoven in Vlaanderen en in dit verslagjaar bezocht hij op een van zijn wandeltochten in Zuidoost-Engeland het kantoor van de The Almhouse Association, een professioneel geleide organisatie. Hij schreef hierover in het oktobernummer van de Hofjeskrant.

NIEUWE DEELNEMERS

Een verheugend aantal nieuwe deelnemers heeft zich dit jaar aangemeld: Hofje Van Hoogelande, Den Haag; Het Provenhuis Van Nordingen, Alkmaar; Stichting De Regenten- of Lenghenhof, Dordrecht; Stichting Gasthuis Vredenhof, Dronrijp; Hofje Van Aerden, Leerdam; Het Wijnberghshofje, Haarlem

De Vereniging Hendrick de Keyser sloot zich bij ons aan met drie Hofjes, het Palmgrachthofje te Amsterdam, het Hofje van Gratie te Delft en het Claes Stapelhofje te Hoorn, terwijl onze Stichting zich als lid van de Vereniging heeft aangemeld. Het aantal aangesloten Hofjes bedraagt nu 89.

BESTUUR

Cees Hooyschuur heeft wegens drukke werkzaamheden voor het bestuur moeten bedanken, maar hij blijft adviseur.

Gustaaf Witsen Elias, secretaris

HOFJE VAN AERDEN

Het zal je maar gebeuren, dat je niet alleen je man hebt overleefd, maar ook alle drie je kinderen. Je twee zonen stierven beiden kinderloos in Indië, terwijl je dochter in Nederland ook zonder nageslacht vóór jou overleed.

Dit overkwam Maria Ponderus (1672-1764), weduwe van Pieter van Aerden (1643-1719), notaris en procureur te 's-Gravenhage. Zij was van een bemiddelde familie met onder andere goede contacten met de Prinsen en Prinsessen van het Hof van Portugal en met het Huis van Oranje.

Haar man overleefde ze 47 jaar. Aan haar was de keus om haar aanzienlijk kapitaal ofwel na te laten aan neven en nichten ofwel om een daad van liefdadigheid te doen door een groot deel van haar nalatenschap te bestemmen voor het oprichten van een hofje. Dit laatste had als bijkomend voordeel dat haar kansen om in de hemel te komen daardoor aanzienlijk werden vergroot.

In haar testament, dat zij op bijna 90 jarige leeftijd maakte, bepaalde zij dat er na haar overlijden een hofje moest worden opgericht bestaande uit 12 woonhuisjes, een vertrek voor de binnenvader en bovendien een kamer voor de regenten. In deze regentenkamer konden dan ook *de kunstschilderijen waar mijn man zaliger liefhebberij in gehad heeft* worden opgehangen. Dit hofje was bestemd voor minder bedeelde vrouwelijke nazaten van familie zowel van haar grootvader als die van haar man zaliger. *Alle familiën hebben armen en rijken onder hun geslagt.* Als er geen gegadigden uit de familie zouden zijn, zouden de huisjes aan vreemde dames kunnen worden gegeven. Vanaf de stichting tot heden zijn de huisjes aan *vreemden* uitgegeven. De familie heeft tot nu toe geen aanspraak hierop hoeven te maken. Alle regenten zijn nog steeds familie van Maria Ponderus.

De huisjes van het hofje moesten worden gebouwd *in de vorm en op de manier als* het hofje van Nieuwkoop te 's-Gravenhage. Maria Ponderus had daartoe al een plek in Den Haag uitgezocht. Na haar overlijden op 23 april 1764 bleek dat het grootste deel

van haar naaste familie niet in Den Haag maar in Leerdam woonachtig was. De familie voelde er niets voor om de eventuele candidates voor het hofje te moeten laten afreizen naar Den Haag en bruto los te maken uit de familiebanden in Leerdam. Door de erven werd aan de Staten van Holland toestemming gevraagd om van het testament te mogen afwijken en het hofje in Leerdam te mogen bouwen in plaats van in Den Haag. Aan de Prins van Oranje Willem V (1748-1806), graaf van Leerdam, erfstadhouder, de vader van de latere Koning Willem I, werd verzocht een plek te bestemmen binnen Leerdam. Voorkeur was er voor een ruïne waar een kasteel had gestaan van de Heren Van Arkel, dat door de Spanjaarden was verwoest. Door het huwelijk van Anna van Egmond, nazaat van Van Arkel, met Willem I, Prins van Oranje, was deze ruïne in het bezit van de Oranjes gekomen. De Prins ging accoord en gaf vrijstelling van alle accijnzen en belastingen mits de Staten er mee instemden. Aldus geschiedde. De bouw werd gestart in 1770 en was in 1771 gereed. Niet lang daarna kwam de Franse tijd.

Napoleon is nog in Leerdam geweest. Het hofje heeft het overleefd. De crisistijd, de Tweede Wereldoorlog ook overleefd. Na de bevrijding kwamen er moeilijke tijden. De toenmalige regenten maakten de nodige plannen. Geld hiervoor was er niet genoeg. Op het donkerste moment had de gemeenteraad van Leerdam een besluit in voorbereiding om het geheel af te laten breken en om er een parkeerplaats van te maken. Net op tijd hebben de toenmalige Beherend Regent, Mr A. Tukker, en Burgemeester Den Hollander van Leerdam de handen ineen geslagen om het hofje te redden. De oorspronkelijke woning van de binnenvader, een van de huisjes en de lijkenkamer werden getransformeerd in een Raads- en Trouwzaal voor de gemeente Leerdam. Eind 1976 was de restauratie voltooid. Er konden weer dames wonen (conform testament nog steeds: mannenbezoek verplicht na 22.00 uur weg). Na enig touwtrekken kwamen ook de schilderijen terug uit het museum Boymans van Beuningen, waar deze tijdelijk waren ondergebracht.

Tot de schilderijenverzameling behoren onder andere werken van Frans Hals, Pieter Claesz, Ter Borch en Ruisdael. Daarnaast ook nog andere schilderijen van minder bekende of zelfs onbekende schilders. Het bijzondere is dat deze schilderijen allen afkomstig zijn uit het woonhuis van Maria Ponderus en dat deze vanaf de stichting van het hofje altijd bij elkaar gebleven zijn. Een zeventiende eeuwse schilderijenverzameling in een achttiende eeuwse Regentenkamer. Het hofje is gelegen aan de Kerkstraat te Leerdam aan de oever van de Linge. Het dak van de Regentenkamer is al van verre te zien en bepaalt al eeuwen trots het aanzicht van Leerdam.

Mr M.H. Kruijswijk, Beherend Regent

HET PROVENHUIS VAN NORDINGEN

Het Provenhuis Van Nordingen, in de volksmond ook wel “Huis van Achten” genoemd, werd op 29 mei 1656 gesticht. De stichter, Johan van Nordingen, was een zoon van de gelijknamige vader, die advocaat in Alkmaar was en over een groot vermogen beschikte. Hij overleed in 1655 en zijn zoon werd erfgenaam van het aanzienlijke bezit, waaronder een huis in de Lombardsteeg, naast het Hof van Sonoy.

Een jaar later stierf ook Johan van Nordingen de Jonge. Hij had in zijn testament bepaald dat het huis in de Lombardsteeg verbouwd en ingericht moest worden tot Provenhuis. Het moest onderdak gaan bieden aan zes, zeven of acht oude mannen, die niet meer in staat waren zelf de kost te winnen. Er mocht niet gelet worden op godsdienst of geboorteplaats van de bewoners. Zij zouden verzorgd worden door een door de regenten aangestelde vrouw, de “moeder” van het Provenhuis.

Er kwamen acht provenierskamers waardoor het huis ook wel “Huis van Achten” wordt genoemd.

Het graf van Johan van Nordingen in de Grote Kerk is later blijven dienen als laatste rustplaats voor de bewoners van het Provenhuis.

In 1657 werden de eerste bewoners aangenomen en begon de gezamenlijke huishouding, die echter niet lang duurde. Geldgebrek na ramp en tegenspoed in 1672, toen veel geld uit het legaat nodig was om andere kosten te dekken, was er de oorzaak van het oude mannenhuis in 1685 te sluiten en de bewoners uit te besteden. Het huis werd toen verhuurd als Franse kostschool.

In 1732 kreeg het pand weer zijn oorspronkelijke bestemming. In de Franse tijd echter kwamen opnieuw financiële problemen. De regenten besloten de “moeder” te ontslaan en in haar plaats, tegen een kleine vergoeding, een huisbewaarder aan te stellen. Later moesten de bewoners ook nog over een jaarinkomen van honderdvijftig gulden beschikken, om kostgeld te kunnen betalen, en ouder dan 50 jaar zijn om in het Provenhuis te mogen wonen. Bovendien zouden de bezittingen van de bewoners na hun overlijden aan het Provenhuis komen te vervallen.

Het Huis van Achten is in een U-

vorm gebouwd langs de Gedempte Nieuwesloot, Lombardsteeg en Veerstraat. In het midden bevindt zich een binnenplaats met langs de zijden een overdekte galerij. De beglazing van de galerij is naar het zich laat aanzien van later datum. De afzonderlijke kamers langs de Lombardsteeg en de Veerstraat hebben nog een schouw en bezaten vóór de restauratie van ca. 1950 ook nog een bedstee. Aan de Gedempte Nieuwesloot is het hofje herkenbaar aan de fraaie topgevel met twee, elk in een schelpennis geplaatste, beeldhouwde figuren van twee oude mannen, die het wapen van de stichter van het Provenhuis vasthouden. Op de gedenksteen staat het opschrift:

PROVENHUIJS VAN DEN
E HEER JOHAN VAN
NORDINGEN GESTICHT
IN DEN JARE 1656

Het beschilderde wapen van de familie Van Nordingen, omgeven door identieke beeldhouwde ornamenten bestaande uit lofwerk, bevindt zich in de gang.

De bijzonder mooie regentenkamer heeft een zeventiende eeuwse schouw,

waarop zich een schilderij bevindt van de schilder P. Meltius, voorstellende het eerste regentencollege. Rechts van de schouw hangt een schilderij van de stichter Johan van Nordingen. Links daarvan een portret van zijn vrouw Maria Francois Steenhuijsen. Beide schilderijen zijn vervaardigd door C. van Everdingen.

Tot na de Tweede Wereldoorlog heeft het Provenhuis zijn taak vervuld, al bleef de financiële positie vaak zorgelijk. Dit bleek ook uit de slechte toestand waarin het gebouw verkeerde. In 1987/88 besloot men om het hofje grondig te laten restaureren. De zeven woningen die nu in het hofje zijn ingebouwd voldoen aan moderne wooneisen. Deze restauratie behelsde ook het herstel van de schilderijen die tot de inventaris van het Huis behoren.

(advertenties)

BAUDUIN FINANCIËEL ADVIES EN BEHEER
<http://web.tiscali.it/bauduin>

**22 Jaar integraal financieel hofjesbeheer!
en teminste .....**

25 % goedkoper vanuit Italië!

P.J.M. Bauduin ec.dr.s.

Croce d'Alvo 48

05020 Fornole (TR)

Italië

Tel/Fax	0039 – 0744 – 998001
Fax/Tel	0039 – 0744 – 998107
Op reis	0039 – 340 – 8284291
Email	bauduinpjm@libero.it

SCHUDDEGEEST 150 JAAR

Op 13 maart 2005 was het 150 jaar geleden dat, door de 'Vereeniging tot verbetering der woningen van de arbeidende klasse', sedert december 2004 de "Koninklijke Haagse Woonvereniging van 1854" genoemd, de eerste 18 woningen van het complex Schuddegeest in Den Haag werden opgeleverd. De naam Schuddegeest vond zijn oorsprong in de 16de eeuw, het landgoed omvatte het hele gebied dat nu Archipelbuurt heet.

Schuddegeest was het eerste wooncomplex van de op 1 maart 1854 opgerichte Vereniging. Na intensieve onderhandelingen met de eigenaar kon op 27 april 1854 een strook grond van 150 meter lang en 20 meter breed aan de Laan van Schuddegeest, de tegenwoordige Javastraat gekocht worden voor een prijs van f 3.800. Architect Saraber maakte verscheidene ontwerpen. Uiteindelijk werd gekozen voor een ontwerp met 18 woningen in twee bouwlagen ieder bestaande uit een woon- en een slaapkamer, een toilet en een kraan aan de buitenmuur. Bij de aanbesteding bleek de door de architect geraamde prijs van f 765 aan de lage kant, want de laagste inschrijver kwam uit op een prijs van f 860 per woning. In 1855 werd nogmaals een serie van 18 woningen opgeleverd en in 1856 nog eens een serie van twintig. Secretaris Van der Heim kon in het jaarverslag over 1855 met genoegen aan de leden meedelen, dat 134 personen een geschikte en gezonde woning hadden gekregen. Hij constateerde voorts dat de bewoning zindelijk was: 'Elk beijvert zich zijnen kleinen tuin in orde te brengen, zijne ramen van nette gordijnen te voorzien en alles een enigszins deftig aanzien te geven.

Hetzelfde zien wij binnenshuis, en die bekend is met de dompige vertrekken in de achterbuurten, waar toch ook de meeste van onze huurders woonden,

zal verbaasd zijn over de verandering die hier heeft plaatsgevonden."

De huurprijzen waren voor die tijd hoog, de prijs voor een kleine benedenwoning bedroeg f 1,25 per week en voor een grotere bovenwoning f 1,40. Ondanks de hoge prijzen was het geen enkel probleem de huisjes te verhuren. Teneinde te laten blijken dat alle huurders tot de arbeidende klasse behoorden kwam in ieder jaarverslag een opgave van de beroepen, zoals kleedenkloppers, lakeien, lantaarnaanstekers en klapwakers.

Hoewel elke woning een sekreet had,

bleef het een probleem dat er geen goed functionerend rioolstelsel was. Pas in 1875 ging de gemeente Den Haag zich beraden over een oplossing van dit probleem.

Behalve de bouw, begin 1900, van een tweede verdieping boven een van de blokken is er uiterlijk niet veel veranderd aan Schuddegeest. De binnenzijde echter wel. Veel woningen zijn in de loop der jaren met behoud van het oorspronkelijke karakter gerenoveerd en aangepast aan de moderne wooneisen. Nog steeds vinden er regelmatig renovaties plaats. De huurprijzen zijn uiteraard van een heel ander niveau dan in 1855 en liggen tussen € 350 en € 550. De 56 woningen worden nog steeds bewoond door werkenden zoals jonge starters, verpleegsters, jonge advocaten, maar ook door ouderen.

Hoewel niet gebouwd als een traditioneel hof, heeft Schuddegeest met de rustieke ligging achter de drukke Javastraat en de door hagen omgeven tuintjes het karakter van een hof. Een bezoek aan Schuddegeest, dat in 1990 de status kreeg van Rijksmonument, is zeer de moeite waard.

*Huib van Eesteren
Directeur Koninklijke Haagse
Woonvereniging van 1854*

'DE PROEVE' 450 JAAR

Op zaterdag 5 februari j.l. vierde 'De Proeve', ofwel het Proveniershuis in Edam, het feit dat ze op 3 februari j.l., op de kop af 450 jaar geleden, geopend werd met een daverende receptie in de Doopsgezinde Vermaning te Edam. In onze ogen was niet alleen heel Edam maar ook invités van ver daar-

buiten op dit zeer geanimeerde verjaarsfeestje afgekomen. Trots middelpunt waren de regenten Frans Kotterer, Henk Wolzak en Lieuwe Kramer.

De echte hofliefhebbers, waaronder een grote LHB-bestuursdelegatie, kwamen flink aan hun trekken doordat er

in ruime mate tal van anekdotes over 'De Proeve' de ronde deden.

Drankjes en lekkere hapjes zorgden er mede voor dat de sfeer opperbest was. Wie meer over het Proveniershuis wil weten kan hiervoor terecht op de website van het Landelijk Hofjesberaad: www.hofjesberaad.nl

FONTAINE RECEPT (1)

Het Fontaine-hofje in Amsterdam bestond vorig jaar 250 jaar. Daaraan is in Hofjeskrant 14 aandacht besteed. Ter gelegenheid van dat jubileum hebben de zes huidige bewoonsters en enkele nakomelingen van Petronella Fontaine-Calkoen, de oprichtster van het hofje, een receptenboek uitgegeven, getiteld "mini Kook en Stoov Boek anno 2004."

De redactie neemt, met toestemming van de schrijfsters, in de komende uitgaven van de Hofjeskrant graag één van die heerlijke recepten over. Het eerste recept, een ovenschotel, is afkomstig van mevrouw Gigi Calkoen, onderhuurster-huurster-directrice-regent-"beheerder". Zij woont als directrice sinds 1979 in de

directiewoning van het hofje, met een onderbreking van ruim 10 jaar, tussen 1989 en 2000. In die periode is ook het hofje met de directiewoning gereïnoverdeerd.

Gigi Calkoen's favoriete ovenschotel: gevulde kip en paprika (en gepofte aardappels) in de oven. Voorbereiding ca. 10 minuten en ca. 1 uur in de oven.

Koop (of slacht) een flinke bio-kip. Vul die met (verse) kruiden zoals tijm, rozemarijn, peterselie, knoflook, bosuitjes, etc. Daarna het gat "afsluiten" met paturain en/of sour cream. Wat halve teentjes knoflook onder het velletje stoppen en insmeren met noten-

olie (andere olie kan wellicht ook). Per kant ca. 25 minuten in de oven (hetelucht bij bovenwarmte van 200 graden). Als je gepofte aardappels erbij wilt, doe je deze, ingewikkeld in folie, er vanaf het begin bij. Kip omdraaien na 25 minuten. Dan in vieren gesneden tomaten met wat basilicum en lange reepjes paprika (geel en groen voor het gezicht), eventueel met wat rozemarijn erop, toevoegen. Na nogmaals het geheel 25 minuten in de oven te hebben gezet (gepofte aardappels even omdraaien) heb je een "heerlijke sappige kip met vrij veel vocht."

De redactie wenst u smakelijk eten. Mocht u willen reageren op dit recept, dan kunt u zich wenden tot de redactie.

ACTIVITEITEN VAN HOFJES

HOF- EN TUINDAGEN IN DE HAAGSE HOF VAN WOUW

Sinds kort stelt de 17e eeuwse Haagse Hof Van Wouw haar poorten enkele keren per jaar open voor het publiek. Tijdens een viertal "Hof- en Tuindagen" worden lezingen en activiteiten verzorgd rond een (seizoensgebonden) thema. Bovendien kan de bezoeker deelnemen aan een rondleiding door de - in authentieke stijl geconserveerde en op basis van de testamentaire regels bewoonde - Hof en haar Tuin der Hesperiden en kan tevens het 350 jaar oude Regentenhuis bezichtigd worden.

De data van de Hof- en Tuindagen, die tussen ca. 10.00 en 17.00 uur plaatsvinden, zijn:

- zaterdag 4 juni: Kinderspelen en kinderspelen op Oud Hollandse tegels
- zaterdag 27 augustus: Oranjeappeldag
- zaterdag 10 september: Open Monumentendag
- zaterdag 10 december: Christmas Carols en productverkoop

Tijdens de Hof- en Tuindagen, waarvoor entreegeld wordt gevraagd, worden stands ingericht met koffie, thee en lichte versnaperingen. Daarnaast kunnen 'hofmade' producten, veelal uit eigen tuin, worden gekocht.

De gehele opbrengst, inclusief het entreegeld, komt ten goede aan de instandhouding van Hof en Tuin.

Informatie:

Regentes mw. J. Kamerlingh Onnes, j.kamerlinghannes@hetnet.nl of info@hofvanwouw.nl of telefoon 070-3644877 / 06-23547370

Voor de invulling van de Hof- en Tuindagen: www.hofvanwouw.nl

Organiseert uw hof een activiteit en wilt u dat geplaatst zien in de Hofjeskrant, dan kunt u contact opnemen met de redactie.

(advertenties)

Amsterdam Z.O. - Amsterdam Centrum - Utrecht - Naarden - Den Bosch
www.weijntjes.nl - Centraal tel.: 020 - 3113646

HOFJES IN LÜBECK (D)

Hofjes zijn een typisch Hollands verschijnsel. Die stelling komen we dikwijls tegen in boeken over hofjes. Door het bezoek van onze voorzitter aan Engeland was er op die uitspraak al wat af te dingen. Maar de houdbaarheid ervan is nog verder aangetast na een wandeling van ons bestuurslid Pim Verwers door het Noordduitse Lübeck.

Von Dornes Hof. Schlumacherstraße 15-23, Lübeck. Gesticht in 1458

In die stad komen veel *Stiftshöfe* en *Gänge* voor. Omdat de laatste een andere ontwikkeling kennen dan de hofjes, laten we die hier buiten beschouwing.

De hofjes in Lübeck zijn gesticht door bemiddelde kooplieden en

Von Höveln Gang.
Wahmstraße 73-77, Lübeck. Gesticht in 1481

stadsbestuurders. Zij hebben in hun testament laten opnemen dat uit hun erfenis een stuk grond gekocht werd. Nadat de daarop staande huizen waren afgebroken, werd er een hof gesticht. Het kapitaal van de stichting kon door de inzet van de bestuurders vermeerderd worden dankzij grondaankopen, etc. Sommige hofjes beschikken over een soort Regentenkamer waarin soms de portretten van de stichter(es) hangen.

Aan het einde van de 13e eeuw is mogelijk het eerste hofje gesticht, gevolgd door de bouw van een tweede in de 15e eeuw, althans voorzover dat op dit ogenblik bekend is. De meeste hofjes zijn jonger en dateren vooral uit de 17e eeuw.

Niet alleen gaven de hofjes onderdak aan bijv. arme weduwen, zij waren ook bestemd voor jongedames uit de klasse van de kooplieden, brouwers of schippers.

Het uiterlijk van de hofjes in Lübeck ziet er anders uit dan dat van de Nederlandse. Aan de straatzijde staat vaak een groot pand

(voorhuis). Daarin bevindt zich een portaal, waarvan het monumentale karakter zeer verschillend is. Na de poort gepasserd te hebben komen we terecht in een soort passage, enkele meters breed met aan weerszijden een rij huisjes. Die waren meestal klein: een benedenverdieping waarop een zolder met een dakkapel (bijv. het Haasenhof). Bij sommige hofjes waren de huizen groter. Zij bestonden uit twee verdiepingen met een zolder (bijv. het Füchtingshof). Ook komt het voor dat achter het voorhuis zich een tuin bevindt. Daarin staat slechts een groot gebouw bestemd voor bewoning, het armenhuis genoemd (Von Dornes Hof).

Hofjes komen dus niet uitsluitend voor in Nederland. In Engeland en Duitsland vinden we vergelijkbare stichtingen, hoewel er verschillen bestaan.

(advertentie)

J. KNEPPERS

Aannemingbedrijf

Zeeburgerpad 49
1019 AB Amsterdam
020 - 608 15 15

**restauratie
onderhoud
verbouw
schilderwerken
nieuwbouw**

Lid van:
**Stichting Vakgroep Restauratie
Erkend Restauratie Bouwbedrijf**